

та національну ідентичність. Тому що мова – не тільки засіб спілкування, а і пам'ять про історію нації, здобутки культури та досвід наших пращурів.

Киричик О.Р.

НТУ «ХП»

ПОЯВА УКРАЇНСЬКИХ ПРІЗВИЩ

Мабуть, мало хто знає, що українське прізвище чи не найстаріше в Європі. У всякому разі в XVII ст. мало чи не всі українці мали прізвища. Для порівняння, французькі простолюдини отримали прізвища лише на початку XIX ст. завдяки указу імператора Наполеона Першого. Російські селяни отримали прізвища лише після Реформи 1861 року.

Боярсько-шляхетські та козацько-дворянські прізвища: Вернадський, Виговський та козацькі прізвища (походять від прізвищ простих козаків): Верниволя, Закривидорога (дуже численною групою українських прізвищ є прізвища, які походять від вуличних прізвищ, їх особливо багато в центральній та східній Україні, бо вони, як правило, давалися в середовищі запорозьких козаків, які були майстрами давати вигадливі прізвища. Наприклад: Заїка, Гикавка, Чмих, Будяк).

Патронімічні та матронімічні прізвища (утворені від особових власних імен). Ім'я переважно батька, матері або діда трансформувалося в прізвище нащадків (інколи спочатку в прізвисько, а потім – прізвище).

Утворені від арабських, болгарських, єврейських, калмицьких, кримськотатарських, мадярських, молдавських, німецьких, польських, російських, румунських, чеських імен та утворені від давньоукраїнських особових імен слов'янського походження.

Дуже широке коло українських прізвищ сформоване за професійною ознакою: Ткаченко, Смоляренко, Коваленко, Мельничук, Чумак, Смоляр, Коваль, Швець.

Прізвища, які походять від назв тварин, птахів та риб. Їх прийнято називати анімальними (від англійського слова animal – тварина). Такими є прізвища: Тур, Вовк, Ведмідь. Як правило родини несли їх як прізвиська з часівкнязівської доби аж поки вони не стали прізвищами.

Розглянемо прізвища, що походять від хатніх предметів та назв наїдків. Тут показовими є прізвища: Макітра, Бульба, Бараболя, Марципан, Скворода.

Назви рослин також дали українцям кілька прізвищ: Береза, Тополя, Осика.

Назви народів також стали джерелом творення прізвищ. Так старі назви наших найближчих сусідів турчин (турок), лях (поляк).

Слід також згадати прізвища, які походять від назв військових звань. Тут вочевидь найпершим має бути Гетьман. Далі йдуть Полковниченко, Хорнужий, Сотник, Солдатенко. Церква також залишила слід в українському формуванні прізвищ: Дяк, Співак, Понаморенко.

Особливо слід відзначити прізвище осіб духовного звання, які надавалися церковними ієрархами після закінчення семінарій та Могиллянської Академії в XVIII – XIX ст., наприклад, такі прізвища як Вознесенський, Нікольський.

Є ще одна група прізвищ, які давалися у XVIII ст. тим, хто мав проблеми з законом або просто бродив по світу. Такими є прізвища: Левенець, Дейнека, Гайдамака, Сердюк. Прізвища утворені на соціальну тематику: Бояр, Бояренко, Бояршин, Бояришин, Боярин, Боярчук.

Прізвища, утворені від індивідуальних ознак особи. Загалом, прізвища формувалися від фізичної чи психічної властивості особи – від особливої риси характеру, фізичної (фізіологічної) вади, системно виконуваної дії, зовнішньоговигляду тощо: Сосюра (Сосюренко, Сосюрченко).

На закінчення огляду шляхів формування українських прізвищ слід зазначити факт спотворення питомо українських прізвищ або самими носіями, або писарями. Такі прізвища як Міняйлов, Шумилов, Плужников,

Рижков, утворені шляхом дописування російського суфіксу «-ов» або самими носіями, які з малоросів переходили у великороси, або писарями-державниками. Нині російські прізвища як Шевченков, Лученков, Іваненков, Колесніченков утворені в часи загальної паспортизації під час реформи 1861 року.

Кожеурова К.О.

НТУ «ХП»

ЯВИЩЕ МОВНОГО ПУРИЗМУ

У процесі розвитку будь-якої мови на якомусь етапі серед свідомих представників мовної спільноти неодмінно з'являється прагнення до очищення рідної мови від слів іншомовного походження. Розвиток сучасної української мови визначається переосмисленням якості її моральних цінностей з боку суспільства. У зв'язку з культурними традиціями чи ідеологічними намірами, а також соціально-політичною ситуацією в країні, тенденція до очищення рідної мови від чужомовних елементів або неологізмів час від часу зростає. Це явище називається пуризмом. Просто кажучи, пуризм [франц. purism – чистий]– це прояв чистоти літературної мови, мовної культури, турбота, спрямована на визначення суворих правил літературних норм. Також це надзвичайне бажання захистити її від зовнішніх впливів, очистити від явищ діалектизмів, просторіч, неологізмів, вульгаризмів тощо. Він необхідний для життя, існування та розвитку мови.

Позитивною рисою пуризму є пропаганда виразних засобів рідної мови, використання лексичних, фразеологічних, граматичних можливостей для передачі нових понять. Бажання використовувати багато власних мовних джерел, які безпосередньо впливають на самосвідомість та самоствердження нації.

Негативні пуристичні тенденції часто проявляються у неприйнятті